

Gospodar in gospodinja

LETO 1939

19. APRILA

ŠTEV. 16

Trajnice med zelenjadnimi in dišavnimi rastlinami

Velika večina naše zelenjadi spada k eno- in dvoletnim rastlinam. Vsako pomlad jih moramo sejati iznova. Enoletnice, kakor n. pr. solata, grah, fižol i. dr., zorijo do jeseni. Dvoletnice, kakor n. pr. vse kapusnice, korenje, peteršilj i. dr., se pa razvijejo prvo leto do neke meje, popolnoma do zoritve semena pridejo pa šele drugo leto.

Imamo pa med zelenjadjjo, zlasti pa med dišavnimi zelišči nekaj trajnic, to je takih rastlin, ki jim na jesen nadzemeljski del sicer popolnoma odmrjejo, živ ostane pa podzemeljski del (podzemeljsko steblo, korenika, gomolj, čebula itd.), ki vsako pomlad iznova odžene. Take rastline, bodisi zelenjadne ali dišavne, nam spomladi zelo prav pridejo, ker ozelené navadno prav zgodaj ko sicer še ni mnogo drugega zelenja. So to vobče zelo skromne rastline, ki ne zahtevajo prav za prav nikake posebne nege, ker jih ni treba vsako leto sejati, ne posebno obdelovati. Večina je zadovoljna, da ima le primeren prostorček v vrtu. Seveda jim je treba tu in tam postreči tudi z gnojem, opleti in okopati. Mnogo let lahko ostanejo na istem mestu, kjer se navadno razrastejo v obširne grme. Iz večine jih razmnožujemo tako, da jih, ko se močno razrastejo, vzamemo iz zemlje in korenine razdelimo v manjše dele, ki jih posamezne iznova posadimo na drug prostor. Nekatere se množe pa tudi s semenom (n. pr. beluš ali špargelj).

K trajni zelenjadi prištevamo rabarbaro, beluš, hren in drobnjak. Hren in drobnjak sta povsod znani zelenjadni rastlini; manj pa je udomačena v naših krajih rabarbara; beluš je pa znan le meščanom in premožnejšim slojem.

Rabarbara je po drugih pokrajinah in evropskih državah, zlasti v Nemčiji, Švici in Franciji zelo čislana in splošno razširjena zelenjad, ker daje zgodaj spomladi okusno in zaželjeno novino. V zadnjih letih se po-

javlja tudi že na ljubljanskem trgu, seveda le v zelo skromnem obsegu. Za kuhinjo uporabljajo debele in mesnate listne peclje, ki imajo v sebi obilo (čez dva odstotka) jabolčne kisline. Zato je rabarbara nekako nadomestilo za jabolka, za vkuhanje, razna jedila in pijače. Tako pripravljena velja tudi kot zdravilo pri raznih želodčnih boleznih. Rabarbara uspeva povoljno le v zelo gnojni globoko obdelani zemlji. — Prenese vsako množino gnoja in gnojnice, potrebuje pa tudi mnogo vode. Posamezne rastline s svojimi orjaškimi listi in ogromnimi koreninami morajo imeti vsaj po 1 meter medsebojne razdalje, ker se razvijejo čez poletje v obširne grme. Tudi na prostem, ne, da bi jih kaj silili, se rastline že zgodaj toliko razvijejo, da začnemo z nabiranjem aprila meseca. Od posamezne rastline smemo vzeti naenkrat največ 3—4 razvite liste sicer pa kvečjemu dvakrat na teden. To se nadaljuje tje do kresa. Od tedaj naprej pustimo rastline v miru, da si opomorejo za prihodnjo pomlad. Listov ne smemo rezati, ampak jih na spodnjem koncu peclja previdno odlomimo. — Nalomljenim listom odrežemo listne ploskve, peclje pa zvežemo v butarice po 10 ali 12 skupaj. Dobro rejene rastline dado po 30—40 cm dolge in kot otročja roka debele peclje. Na poletje začno rastline poganjati debela stebela v seme. Teh poganjkov jim pa ne smemo pustiti, ampak jih pri tleh porežemo, takoj ko se začno dvigati iz grmov. To je potrebno, da rastlina ne trati svojih moči s proizvajanjem semena, ampak vse svoje sile obrne v okrepitev korenin za pridelek prihodnjega leta.

Rabarbaro razmnožujemo najlažje tako, da jeseni, ko listje usahne, ali pa prav zara na spomladi, preden ozeleni, izkopljemo posamezne grme in jih razdelimo v toliko delov, kolikor ima vsaka rastlina brstov. Tudi iz semena se rabarbara lahko vzredi, toda bolj počasi, ker mine več let, preden se toliko razraste, da začne dajati užitek. Ob-

delovanje je zelo preprosto. Čez poletje je treba grme večkrat okopati in ob suši zalivati. Zalivanje z gnojnico jim zelo koristi.

Beluš ali špargelj se pri nas po kmetih vse premalo goji. Povsod v bližini mest in industrijskih krajev se ta draga zelenjad vedno lahko dobro proda in se pridelovanje gotovo izplača, zlasti kjer imamo lahko, pešeno zemljo in ni pomanjkanja zemljišča, ter se lahko utrpi v ta namen nekaj gnoja.

Tudi špargelj je trajna zelenjad, ki ostane na mestu 20 let pa tudi dije. Kakor rabarbara je tudi špargelj spomladanska zelenjad, ki se začne proti koncu aprila in traja do kresa. Sedaj je najugodnejši čas za napravo špargeljnjakov. Sadike so na prodaj po drevesnicah in vrtnarijah po 0,50 do 1 din. Najbolje se obnesejo enoletne sadike. Kako se špargelj zasađa in goji, se ne da opisati z nekaj stavki. V ta namen imamo kratko in točno navodilo, ki se dobi za nekaj dinarjev pri Sadjarskem in vrtnarskem društvu v Ljubljani.

Hren je splošno znana zelenjadna rastlina tudi po kmetih. Toda prav lepega hrena pri nas ni dobiti, ker imamo samo samorasle rastline z drobnimi, kratkimi, krevljastimi koreninami. Zato dobivajo južni, zlasti obmorski kraji naše države lep hren v gladkih, debelih in primerno dolgih koreninah iz inozemstva, kjer ga goje v veliki množini ne samo za lastno potrebo, ampak tudi za izvoz. Hren je njivski pridelek, ki ga je treba primerno gojiti. Sedaj je čas, da sadimo za svinčnik ali prst debele, 30—40 cm dolge, gladke korenine in sicer tako,

da jih drugo za drugo potaknemo poševno v zemljo. Z dosti dolgim klinom naredimo poševno luknjo in vtaknemo v njo korenino tako globoko, da gleda glavica iz zemlje. Med poletjem je glavno opravilo, da sadiko vsaj enkrat z vrha odgrnemo in jim do blizu spodnjega konca ogulimo vse stranske koreninice. Tako dobimo, gladke, debele korenine, ki so sposobne za prodaj in imajo vedno dobro ceno. Tudi pridelovanje hrena za prodaj bi se najbrž dobro izplačalo.

Hren je pa tudi hud plevel, ki ga je zelo težko zatreti. Kjer se ga hočemo iznebiti, je treba zemljo globoko (40—50 cm) prerigolati in izbrati vse korenine. Če se še pozneje pokaže kaj poganjkov, jih moramo vse sproti poruvati.

Četrta zelenjadna rastlina, ki bi jo morali gojiti v vsakem vrtu, je pa **drobnjak**. Pa ne samo v enem ali dveh grmičkih, ampak v večji meri za razno uporabo v kuhinji, ker je tudi zdravilna rastlina, ki ugodno vpliva na prebavila, kakor žebulnice sploh. Drobnjak razmnožujem na ta način, da grmiče raztrgamo na več delov, skrajšamo korenine in zelenje in jih porasadimo posamezno po 15—20 cm vsaksebi. — Najbolje uspeva v močni, zelo razgnojeni, vlažni zemlji. Senčna lega mu ne škoduje, suše pa ne prenese.

Izmed dišavnih zelišč jih je največ trajnic, ki trpe po mnogo let na istem mestu. Le sem prištevam posebno te-le: sladki janež, kopri, pehtran, rutica, trajni majaron, razne mete, melise, žajbelj, pelin, sioko, lu-strek in še nekaj drugih. H.

Kmetovanje v aprilu

Letošnji mesec marec je bil v primeri s februarjem izredno mrzel, kar se močno pozna na razvoju rastlinstva. Vse je še pusto in mrtvo. Tudi zadnji dnevi, zlasti pa noči, so hladne in kaže, da se bo letos tudi setev in saditev raznih sadežev nekoliko zakešnila, če se mrzlina ne unese. Sicer modri kmečki ljudje pravijo, da je boljši zgodnji kakor pozni mrz in imajo prav, vendar je posebno letos, ko je na kmetih tako trda za živinsko krmo, skrb našega kmeta posebno velika, kako bo preživel svojo živino, ko vidi, da je trava kar naprej še siva...

Toda vsi dobro vemo, da narava svoje doprinese. Če jo izredno vreme zadržuje, pa potem s toliko večjo močjo nadomesti zamujeno. Tudi letos bo tako; prišli bodo topli vetrovi, ozračje se bo naglo ogrelo in posne-

lo na novo zapadli sneg po višjih legah in planinah; takrat bo pa nastopilo ogromno dela. Glavno bo, da se pravočasno in pravilno spravijo v zemljo krompir in koruza, nato pa fižol in druge stročnice in pa lan, kjer ga še sejejo.

Krompir je na Slovenskem zelo važen sadež. Zato našim kmečkim ljudem ne moremo dovolj priporočati, naj skrbno pazijo, kaj bodo posadili in kako, da se jim bo pridelek izplačal. Kdaj bomo začeli s saditvijo, je težko reči, ker je odvisno od vremenskih pri-lik. Vsekakor pa bo v aprilu moral biti ves v zemlji. Najvažnejše pri saditvi je seme. Prvo pravilo, ki ga moramo strogo upoštevati je: za saditev se uporablja le zdravo seme. Krompir z njiv, ki jih je lani napadel palež (peronospora), ni za seme; prav tako

ne z njiv, kjer se je listje zavijalo in kodralo ali venelo, ker je to znamenje, da imajo takšne rastline v sebi kali bolezni. Vsi pa vemo, da bolan organizem ne more roditi dobrega sadu in ne zadovoljivega pridelka. Pri odbiranju krompirja za seme je treba več gomoljev prerezati in se prepričati, ali se na prerezu ne vidi v mesu črnkast kolobar, kar je gotovo znamenje, da je gomolj bolan in če je takšnih gomoljev v zalogi več, je sumljivo, da je večji del te zaloge okužen z bolezenskimi klicami. Takšna zaloga tudi odganja, le tenke poganjke. Svarimo naše kmečko ljudstvo pred takšnim semenom in nujno priporočamo, da si v tem primeru preskrbi zdravo seme ali od sosedov ali pa iz drugih krajev.

Gomolje je treba za saditev prav pripraviti. Že od načina obrezovanja je veliko odvisno. O teh stvarih na tem mestu ni prostora, da bi obširno govorili, le toliko rečemo, da je velika škoda, če se pri semenu varčuje. To varčevanje je razmetavanje! Opozoriti pa hočemo še na to, da je treba krompir prav saditi. Sadimo ga ali v jarke ali pod brazdo. Naj ne bo pregost. Vrsta od vrste na bo oddaljena 50 do 60 cm, gomolj od gomolja v isti vrsti pa 40 do 50 cm. Ne sadite pregloboko. V težki zemlji ne sme več ko 5 do 6 cm globoko, v srednje težki 7 do 8 cm, v lahki peščeni pa 10 cm globoko. Prav odbrano in pravilno posajeno seme bo prav gotovo dalo boljši pridelek, kakor v nasprotnem primeru. Vsi pa delamo zato, da nam delo čim boljše uspe!

Glede koruze smo že pozimi večkrat opozarjali, kako je odbirati storže za seme. Kar pogledjte v naše zimske nasvete, pa boste tam vse našli. Koruzo bomo sejali ali sadili v drugi polovici aprila, ko bomo že kolikor toliko varni pred slanimi. Vendar ne kaže predolgo čakati, ker so skušnje pokazale, da zgodnje setve dajejo boljši pridelek. Najbolje je koruzo saditi na njive, ki smo jih jeseni globoko preorali. Na nje navozimo sedaj gnoja in ga plitvo podorjemo. Za lažje zemlje v suhih krajih je pa bolj priporočljivo že jeseni gnoj podorati, spomladi pa njivo samo pobranati, da na ta način preprečimo preveliko izhlapevanje zemeljske vlage, ki jo kuruza za svojo rast, posebno v prvih tednih tako neobhodno potrebuje. Tudi kuruze ne sadimo pregosto. Vrsta naj bo od vrste oddaljena 60 cm, rastlina od rastline pa 30 do 40 cm; zrna naj pridejo enakomerno globoko v zemljo, da nam istočasno vsa njiva ozeleni. Vsaj 5 cm globoko se kuruza mora saditi, v lažjih zemljah še nekoliko globlje.

Kdor bo sejal lan, ga bo vrigel po jeseni globoko preoranih deteljščih ali umetnih travnikih. Tudi krompir, fižol ali kuruza so dobri predeadeži. Na 1 ha se poseje 100 do 110 kg, če se hoče pridelovati laneno seme, če pa zraven tudi slama, pa nekaj več (150 do 180 kg).

Že zgoraj smo omenili, da je letos stiska s krmo. Spomladi našim gospodarjem živina shujša, ker prične zmanjkovati krme. Brali smo celo, da začno ljudje razkrivati slamnate strehe, da rešijo živino pogina. Sila kola lomi, pravi pregovor. Ali eno je gotovo: jeseni je treba gledati in čez zimo, kaj bo na spomlad! Rekli smo že jeseni: kolikor živine moreš prerediti, toliko je pusti čez zimo. Samo to je gospodarsko. Sedaj ne vemo onim, ki nas niso poslušali, nič drugega svetovati, kakor da vse napravijo, da si živino rešijo. Govorili smo že večkrat o kislji krmi (ensilazi). Kdor jo ima, je ne more ravno letos prehvaliti. Mnogo gospodarjev je že izjavilo, da jih je samo kislja krma rešila.

Spuščajmo živino vedno ven, da se sprehodi in razgiblje. Da bo lahko hodila, ji obrežimo parklje. Popravimo ograje pašnikov, uredimo napajališče in v ogradi mo drevesca na pašnikih in tekališčih. Pozneje za vsa ta dela ne bo časa. Ko bo živina zunaj, očistimo temeljito hleve in jih pobelimo. Saj vsi vemo, da je enažen hlev več ko polovico zdravja.

Zastran piščancev, ki jih imajo »čez« naše gospodinje, je bilo že marsikaj napisano in stvari ne bomo ponavljali. Le to priporočimo, naj se nasadi hkrati dvema kokloma; izvalene piščance lahko vodi samo ena, druga pa začne prej nesti. Drobim živkačem ne dajamo hrane na tla, ampak v primeren krmilnik, in sicer večkrat, pa ne preveč, da jim ne ostaja.

SEJMI

Sejmi do 30. aprila

24. IV.: živ. in kram. Ig, Vinica pri Črnomlju, Gornja Planina na Kalu, Radovljica, Škofja Loka, Guštanj, Mozirje, Sv. Jurij na Zdolah, Sv. Jurij pri Celju. — 25. IV.: živ. in kram. Studenec pri Krškem, Grosuplje, Mozelj, Bucka pri Krškem, gov. Sv. Jurij pod Kumom, živ., konj. in gov. Maribor, gov. in kram. Dobova, Vuzenica, svinj. Dol. Lendava, živ. in kram. Beltinci. — 26. IV.: živ. in kram. Sevnica na Savi, svinj. Celje, Ptuj, Trbovlje in živ. ter kram. Kozje. — 27. IV.: živ. in kram. Lukovica pri Kamniku, gov., konj. in kram. Št. Rupert, svinj. Turnišče. — 28. IV.: svinj. in drabn. Maribor. — 29. IV.: svinj. Brežice, Celje in Trbovlje.

Odbiranje semenskega krompirja

Gospodar mora iz raznih vzrokov kolobariti, to se pravi: menjavati mora rastline na isti njivi, če že ne vsako leto, pa vsaj na 2 ali 3 leta. Eden izmed teh vzrokov je tudi ta, da si razdeli delo bolj enakomerno čez vse leto. Kolobar mora biti tako urejen, da ostane med posameznimi rastlinami dovolj časa za obdelovanje in da vsako rastlino lahko pravočasno sejemo. Tako bi na primer po izkopanju krompirja težko sejali ozimni ječmen, lahko pa pšenico, ki jo smemo sejati še do srede oktobra, po pesi pa ozimnih žit aploh ni mogoče več pravočasno spraviti v zemljo. Kjer sejejo v pretežni večini žito, tam se v določenih časih delo silno nakopiči, vmesni čas pa je slabo izkoriščen; delo je v tem primeru slabo organizirano: Delo, ki ga zahteva krompir, pa pade uprav v razdobja, ki so glede žitnih kultur prosta, zato doseže kmetovalec s pridelovanjem krompirja večjo produktivnost dela. Ker zahteva pridelovanje krompirja mnogo dela in je treba zanj skoraj dvakrat toliko delavcev in delovnih dni kakor za kulturo žitaric, zato je razvoj pridelovanja krompirja v neki meri odvisen od gostote prebivalstva v deželi, ne samo iz stališča večje potrebe krompirja za prehrano, ampak tudi zavoljo številnih delovnih rok. Na Nemškem so ugotovili takole zvezo med velikostjo kmetije in med površino (ploskvijo) polja, zasajenega s krompirjem:

Če meri posestvo v ha: 0,5 ha, 0,5—2 ha, 2—5,5 ha, 5,5—22 ha, 22—100 ha, je nasajenega krompirja odstotkov vse zemlje: 67%, 30%, 19%, 12%, 8%; to se pravi: čim manjše je posestvo, toliko močnejše se izkorišča za pridelovanje krompirja.

Ker je vrednost krompirja odvisna v prvi vrsti od množine njegovega škroba, zato ne pozabimo, da se tvori škrob najraje v zemlji s staro močjo, ne pa na svežem hlevskem gnoju; okusen krompir za mizo dobijo najlažje po ozimnem žitu, ki si mu bil dobro pognojil. Če pa gnojíš spomladi, ko pripravljáš zemljo za krompir, je v tem primeru na mestu čilski soliter ali drugačno dušičnasto gnojilo in superfosfat; oba pa je treba spraviti v zemljo, ne le natresti po vrhu.

Lepoto (debelost) da krompirju motika. Ta dela iz Drakejeve amerikanke (Drake je menda prinesel krompir iz Amerike v Evropo), pa tudi iz raznih drugih okopavin cvetoče junakinje. Zato je krompirjevo po-

lje, na katerem se bobotno šopiri vsakovrstno plevelje, prav nezmišeln in najslabše izpričevalo za gospodarja in gospodinjco. — Splošno svetujejo glede sajenja krompirja te-le reči:

Sadite po možnosti cel, nerezan krompir srednje velikosti, ne predrobnege, ne predebelega! Če pa krompir za sajenje režete, pazite, da ima vsak kosec dovolj oces (brstičev) in ne premalo mesa, ki pomenja za mlado rastlino neobhodno potrebno prvo hrano, materino mleko. Če opazite na prerezanem krompirju temen obroč, ki se vleče okrog in okrog gomolja nedaleč pod površino, je ta krompir bolan na »obročkasti bakteriozi« in ga morate odstrani. Na ta način boste zatrlji po vsej Sloveniji znano bolezen, ki utegne krompirjev pridelek prav znatno zmanjšati.

Predno sadite krompir ga razgrnite po podu v bolj šibki plasti in pustite ga ležati nekaj časa, da se dobro osuši; potem bo lepo kalil, veselo uspeval in dal jeseni zadovoljiv pridelek. — Menjavajte semenski krompir, kajti vsaka sorta se izrodi časoma na eni in isti zemlji. Zemljo, na katero misliš spomladi saditi krompir, pripravi že v jeseni, jo globoko preorji in pravilno zagnojil!

Naj dodam še nekaj misli glede semenskega materiala pri krompirju! Recimo, da hočeš saditi cele, nerezane gomolje; za kako debele (težke) se boš odločil? Ako sadiš krompir različne velikosti v enakih razdaljah, dobiš — kakor kažejo poizkusi — od debelega krompirja največji pridelek tako, da je zavzemala vsaka rastlina 36 kvadratnih decimetrov njivske površine. Zasadiš je vrsto gomoljev, ki so tehtali vsak po 9,7 dkg (dek), gomolji druge vrste so imeli po 7 dkg, v tretji vrsti po 4,9 dkg, v četrti pa po 2,8 deke. Nakopal pa je:

V 1. vrsti s težo gomoljev po 9,7 dkg od 23 kosov 6,67 kg, to je 3,9 kratni pridelek; v drugi vrsti s težo gomoljev po 7 dkg od 23 kosov 5,59 kg, to je 4,5 kratni pridelek; v tretji vrsti s težo gomoljev po 4,9 dkg od 23 kosov 4,61 kg, to je 5 kratni pridelek; v četrti vrsti s težo gomoljev po 2,8 dkg od 23 kosov 4,13 kg, to je 7 kratni pridelek.

Iz tega poizkusa razvidiš, da je dal drobni krompir relativno večji pridelek; najdrobnejši 7 kratno svojo težo pri sajenju, najdebelejši pa samo 3,9 kratno svojo težo. Ako pa vzamemo absolutno težo (težo sa-

mo na sebi) pridelka, je pa le-ta $1\frac{1}{2}$ krat večja pri debelem (6.67 kg) kakor pa pri drobnem krompirju (4.13 kg).

Pri navedenem poizkusu je imel vsak gomolj na razpolago enako površino zemlje, namreč 36 dm². Za gospodarja zanimivo je vprašanje: Kakšen bi bil pa pridelek, če bi dali manjšemu krompirju v primeri z manjšo težo tudi manjšo površino zemlje, če bi torej večje število drobnega krompirja posadili bolj na gosto na isti površini? Splošno bi lahko odgovorili takole: Čim boljši so pogoji za rast, toliko več razlogov imaš, da uporabiš za sajenje velike gomolje in jih posadiš bolj poredko; lahko pa rečeš tudi obratno: Če sadimo krompir bolj na redko zato, da ga lažje obdelavamo od vseh strani, potem moramo, dobro gnojiti in saditi debel krompir. Ako je pa zemlja revna in moraš saditi zavoljo slabega razvoja posameznih rastlin bolj na gosto, boš pa vzel tudi razmeroma drobnejše gomolje za sajenje. Rešitev tega vprašanja je seveda odvisna tudi od sorte krompirja. Na tej podlagi boš lahko umeval naslednjo razpredelnico, ki ti kaže uspeh poizkusov s tremi različnimi vrstami krompirja in sicer tako, da je dobilo določeno število debelih gomoljev n. pr. 23 isto površino zemlje kakor dvakratno število drobnih gomoljev (46); to je bilo mogoče seveda le na ta način, da je

vsaka sadika drobnega krompirja dobila le polovico prostora debelih krompirjev (prve številke pomenijo površino za eno rastlino v dm², druge skupno težo krompirja za sajenje v kg, tretje pa pridelek v kg):

Zgodni modri:	23 debelih	36	2.80	9.71
	46 drobnih	18	2.81	7.98
Regensburški:	23 debelih	36	2.24	8.91
	45 drobnih	18	2.27	10.04
Beli ledičar:	17 debelih	36	1.45	7.72
	34 drobnih	18	1.45	10.54

Kakor vidiš, utegne biti pridelek debelejšega krompirja na enako veliki njivi manjši kakor pa pridelek od dvakrat drobnejših gomoljev, če posadiš le-te dvakrat bolj na gosto. Važno pa je pripomniti, da je bila kvaliteta (dobrota, kakovost) pridelka v druge primeru splošno slabša; droban krompir, ki si ga posadil ti bo dal tudi jeseni v pridelku drobne gomolje in pridelek je bil po teži večji samo zavoljo večjega števila drobnih gomoljev.

Ker pa je semenski krompir drag, zato bo še najbolj gospodarsko, če uporabljamo za sajenje srednje debele gomolje. Kot take smatrajo Nemci gomolje, ki tehtajo okrog 80 gramov (8 dek), francoski gospodarji pa so bolj skromni in jim je srednje velik krompir tisti, ki ima približno velikost košjega jajca in tehta okoli 60 gramov.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Ali je tvoj mali zdrav?

Za zdravje otroka v dobi, ko je prenehal biti dojenček, pa do časa, ko mora v šolo, se nekatere matere prav malo ali celo nič ne brigajo. Pa vendar prinaša prav ta doba za otrokovo zdravje nešteto nevarnosti. Ena največjih nevarnosti za njegovo zdravje je gotovo navada, da hoče biti vedno na tleh. Vse hoče otipati, vsako stvar nese najprej v usta. Koliko bolezenskih klic lahko s tem vase spravi, o tem mati navadno ne razmišlja dosti. Le ko je otrok bolan, potem začne razmišljati, kje in na kak način je bolezen dobil.

Ta čas je za otroka navadno doba nalezljivih bolezni. Ošpice, davica, škrlatinka in celovski kašelj, to so bolezni, ki prav v tej dobi zahtevajo največ žrtev. Sicer se je zdravnikom danes posrečilo, da so te bolezni nekam omilili, niso več tako hude, tudi škrlatinka ne zahteva več toliko žrtev

kot nekdanj in nastopa le ko neka vrsta bolj hudih ošpic. Toda še vedno so nevarne posledice, ki jih taka bolezen lahko v otroku zapusti, če ob času okrevanja ne paziš na otroka, da se znova prehladi. Vsi telesni deli lahko obolijo na teh posledicah in iz marsikaterega otroka naredo pohabljenca za vse življenje. Zato je treba ob takih boleznih skrbno paziti na otroka, tudi če bolezen sama morda ni bila huda in jo je otrok mimo grede prebolel.

Posebno usodna za vse življenje pa lahko postane v tej dobi jetika. Ne da bi prav v teh letih zahtevala največ žrtev. Toda otrok je v teh letih zelo podvržen, da to bolezen nalezijo in čeprav se morda v teh letih zaradi splošnega dobrega in čvrstega stanja otrokovega bolezen še ne pojavi, se vendar bolezenske klice naselijo v mlademu telesu in zalsti v krvi in čakajo pravega trenutka, da se razžive in se polaste človeka. Morda se bolezen sama pojavi šele v

mladeniški, morda šele v moški dobi. Ljudje pa potem govore, da je človek bolezen podedoval. Pa je ni podedoval, le v mladih letih, ko je morda kdaj po pljunkih jetičnika po tleh lazil, si je bolezen nakopal. Po mnenju zdravnikov je prav ta doba v vsem človeškem življenju najnevarnejša, da to strašno in zavratno bolezen nalezijo.

Zelo moraš paziti v tem času na otrokovo prehrano. Ne sili otroka preveč z jedjo, pa mu tudi ne dajaj samo enostranske hrane. Otrok mora v tej bolezni dobiti vse vse hranilne snovi, da se lahko krepko razvija, zato mora biti njegova hrana kaj mnogostranska. Otrok naj uživa veliko mleka in presnega masla, sadja in zelenjave. Jajca dajaj otroku le, če jih prenese; zakaj so tudi otroci, ki jajc ne marajo. Zakaj bi ga torej z njimi silili, kakor delajo to nekatere nespametne matere, češ jajca mu bodo dala moč. Prav toliko moči, če ne še več, mu bo dala tudi mlečna kaša ali kos kruha, namazanega s presnim maslom. Obede, ki naj jih bo največ po pet na dan, naj dobi otrok točno ob določenem času, ob določenih uri. Kavo in čaj dajaj otroku le prav mlečno ali vodeno in v majhnih množinah, alkoholnih pijač pa sploh ne. Tvoj otrok naj se ne navadi pijače, da je ne bo pozneje preko mere vzljubil.

Kopljí otroka prav gosto, če ne več, pa vsaj vsak teden. Sploh ga navadi na snago. Voda, zrak in sonce, to so najboljši zdravniki, smo se že v starih knjigah učili.

Pazi, da bo otrok vsak dan počesan. Pazi, da se mu ne zarede uši. Če se kaj takega zgodi, ga takoj očisti, preden se mu zaerdile nagnusne gnide v lasih. Če enkrat te dobi, bo treba hudega in dolgotrajnega boja, da ga zopet osnažiš.

Nohte mu večkrat pristriži, da bodo vedno kratki in se ne bo za njimi nabirala nesnaga. Nekateri otroci se v teh letih navadijo, d'anohte grizejo. To razvado pobijaj z vsemi sredstvi in z vso strogostjo. Če vse drugo ne pomaga, pa mu namaži nohte s pelinom ali s kako drugo zoprno stvarjo. To ga bo kmalu spametovalo, da ne bo z njimi silil v usta.

KUHINJA

Bel fižol s paradižnikovo mezgo. 80 dkg belega fižola že zvečer namočim. Drugi dan odlijem vodo in skuham fižol v slani vodi do mehkega. Fižol kuham toliko časa, da se vsa tekočina posuši. Posebej pražim na surovem maslu ali na masti ali na olju dve

sesekljani čebuli, dve olupljeni in na rezine zrezani jabolki, dve žlici paradižnikove mezge in prilijem kozarec kropa. Ko ta mešanica 10 minut vre jo zmešam s fižolom in dam kot samostojno jed na mizo.

Zdrobove kroglice. Četrť litru mleka pridenem 6 dkg surovega masla, ko mleko z zabelo zavre, pridenem 12 dkg pšeničnega zdroba. Te snovi mešam na toplem toliko časa, da nastane trd cmok. Ko se mešanica ohladi, ji pridenem 2 na kocke zrezani in na maslu prepečeni žemljici in 2 jajci. To zmes pustim nekaj časa stati, nakar oblikujem iz tega testa za oreh debele kroglice, ki jih skuham v slani vodi. odcejene in odtečene zabelim z v surovim maslu zarumenelimi drobtinami.

Piskotni kruh. V 22 dkg sladkorja ubijem 4 cela jajca in prav dobro zmešam. Ko je vse to dobro pomešano, pridenem 25 dkg lepe presejene moke in dobro zmešam. Podolgasto obliko ali obliko za ornin hrbet dobro namažem z maslom, potreseš z moko in zravnam testo po njej. Potem spečem v pečici. Pečen in ohlajen kruh zrežem na pol centimetra debele rezine in jih zložim na pekačo, potreseš z vanilijnem sladkorjem in opečem, oziroma osušim na obeh straneh.

DOMAČA LEKARNA

Vratič so uživali prej za hudo mrzlico, za gliste, krče, udnico in trganje. Kuhati se mora vratič po starem receptu v prstenem lončku, pokrit s skorjo kruha. Skorja je obrnjena s sredico navzdol, v sredi je preluknjana, da uhaja para ven. Mora se pokuhati polovica vode. Nove knjige pa priporočajo: žličko zeli vrzi v četrt litra kropa, pusti, da stoji deset minut in izpij čaj v dveh obrokih. Ne več in ne premočno, ker ima vratič v sebi strupeno snov thujon. Tudi ne smeš piti dlje časa; nekaj dni zadostuje. Uporabljal og napadu mrzlice in krča ali udničnih bolečin.

Otiske in ognjetinci, trda koža na podplatih so muke, ki spremljajo moderno obuvanje. Trdo kožo omeči v gorki kopelji ali z limoninim obkladkom in strži s topim steklom; če režeš, se naredijo ostri robovi. Če boli pri hoji, podloži vate. Otiske se naredijo rade na palcu, ognjetinci pri kosti, če jo stiska čevljev. Oboje povzroči hude bolečine; otiske so tudi nevarne. Da se ne prišade, jih je treba mazati z arniko. Če pa otiaka pomodri, devaj obkladke z arniko in ne obuj se, palec, ali kjer je bolezen, ne pozdravi. Tudi ognjetincem vzame tak obkladek bolečine. Za vse pa je najboljša pomoč prostorna in mehka obutev.

GOSPODARSKE VESTI

ŽIVINA

Ljubljana. Na zadnjem sejmu v Ljubljani je imela goveja živina sledeče cene: voli I. vrste 4.50 do 5 din, II. 4 do 5.00, III. 3.50 do 4; telice I. 4.50 do 5, II. 4 do 4.50, III. 3.50 do 4; krave I. 3.50 do 4, II. 3, III. 2 do 2.50; teleta I. 6 do 7, II. 5 do 5.50; prašiči špeharji domači 8 do 8.50, pršutarji 7.50 do 8, sremški špeharji 9 do 9.50 za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 10, telečje 12, svinjske 8 din za 1 kg.

Kranj. Na zadnjem rednem ponedeljskem sejmu, kamor so prignali 54 volov, prodali 23), 24 krav (11), 6 telet (6), 10 junic (5), 3 bika (2) in 145 prašičev (50), so bile cene sledeče: voli I. vrste 5.50, II. 5, III. 4.50; telice I. 5.50, II. 5, III. 4.50; krave I. 4.50, II. 4, III. 3.75; teleta I. 7.50, II. 6; prašiči špeharji 8.50 do 9.50, pršutarji 7.50 do 8.50 za 1 kg žive teže. Mladi pujski od 7 do 8 tednov 150 do 280 din za komad. Surove kože goveje 8 do 10, telečje 12, svinjske 6 do 8 din za 1 kg.

Brežice. Poročajo o teh cenah živine: voli I. vrste 5 din, II. 4.50, III. 3; telice I. 5, II. 4.50, III. 3; krave I. 4.50, II. 3.50, III. 2; teleta I. 5.50, II. 5; prašiči špeharji 8.50, pršutarji 7 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 9, telečje 12, svinjske 3 din za 1 kg.

Črnomelj. V mesecu marcu so se gibale cene goveje živine tako: voli I. vrste 5 do 5.50, II. 4.50 do 4.75, III. 3.50 do 3.75; telice I. 4.75 do 5, II. 4.25 do 4.75; krave I. 4.50 do 5, II. 4 do 4.50, III. 3 do 3.50; teleta I. 6, II. 5 do 5.50; prašiči špeharji 7.50 do 8, pršutarji 7.50 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 9 do 10, telečje 14 za 1 kg.

Laško. Dne 6. aprila je imela živina te cene: voli I. vrste 5 din, II. 4.50, III. 4; telice I. 4.75, II. 4.50, III. 4; krave I. 4.25, II. 3.50, III. 3; teleta I. 6, II. 5; prašiči špeharji 9, pršutarji 7.75 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 10, telečje 12, svinjske 7 din za 1 kg.

Šmarje pri Jelšah. Dne 10. aprila poročajo o sledečih cenah živine: voli I. vrste 4.50 do 5.50, II. 3.50 do 4.50, III. 2.50 do 3.50; telice I. 4 do 5, II. 3 do 4, III. 2 do 3; krave I. 4 do 5, II. 3 do 4, III. 2 do 3; teleta I. 5 do 6, II. 4 do 5; prašiči špeharji 9 do 10, pršutarji 7 do 9 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 10, telečje 12, svinjske 8 do 10 din za 1 kg.

Ptuj. Na živinskem sejmu dne 4. aprila, kamor so prignali 635 glav živine, prodali pa le 139 glav, so kupci plačevali živino tako: voli 3—5 din, krave 2—4 din, biki 3.50 do 4.50, junci 3—4.25, telice 3.25—5 din za 1 kg žive teže. — Na svinjskem sejmu, dne 12. aprila je bilo 287 repov, prodali pa so jih 101 po sledečih cenah: plemenske svinje 6—6.50, pršutarji 7—7.50 za 1 kg žive teže, mladi prasci 6—12 tednov stari od 110 do 190 din za komad.

Lendava. Dne 5. aprila beležijo naslednje živinske cene: biki I. vrste 4, II. 3; telice I. vrste 4.25, II. 3.75; krave I. vrste 3, II. 2; teleta 5—7 din, prašiči pršutarji 6 do 7 din za 1 kg žive teže.

CENE

Cene lesa. Po podatkih ljubljanske borze je imel dne 14. aprila les te-le cene: smreka in jelka: hlodi I/II 155—185 din za 1 m, brzovajni drogovi 150—175, bordonali 170 do 190, filerji 185 do 205, trami ostalih razsežnosti 170 do 190, deske-plohi od 16 cm dalje 330 do 360, parjeni 370 do 400, brusni les 125 do 135 din.

Bukev: hlodi I/II od 30 cm dalje 95 do 125, hlodi za furnir 200—230, deske-plohi 250—500, parjeni 320—630 din.

Hrast: hlodi I/II od 30 cm dalje 205—305 din, bordonali 750—850, deske-plohi 700 do 910, frizi 750 do 940 din za 1 m. Zelezniški pragi hrastovi komad 38 do 47, bukovi 24 do 29 din.

LJUBLJANSKI TRG

Cene mesa in mesnih izdelkov: govedina 8—12 din za 1 kg, jezik 14—16, vampi 8, pljuča 6, jetra 10—12, ledvice 12—14, možgani 18—20; teletina 12—16, jetra 18—20, pljuča 10—12, možgani 20—24, ledvice 14 do 16; svinjina 14—18, pljuča 8, jetra 12 do 14, ledvice 18, domača slanina 16 do 17, salo 18 do 19, mesta 20—22, šunka (sveža) 22 do 24, prekajeno meso 16 do 20.

Klobase: krakovske 1 kg 20 din, debrecinske 18—20, hrenovke 18—20, safalade 18 do 20, tlačenke 12, sveže kranjske 30, polprekajane kranjske 24, suhe kranjske 35 do 40, prekajena slanina 20—24 din 1 kg.

Perutnina: piščanec komad 20 din, zaklan 1 kg 26, kokoš ali petelin komad 24 do 40, zaklan 1 kg 22, raca komad 16—32 din, go komad 45—60 din, zaklana 1 kg 20 din,

PRAVNI NASVETI

Nezadovoljen z dediščino po materi. A. M. Trdite, da vam je mati določila premajhen delež, da ste bili poklicani k notarju in ste morali tam podpisati prazno polo, da je bilo posestvo nizko cenjeno in vprašate, kaj storiti. — Brez pregleda zapuščinskega episa po vaši materi ni mogoče ničesar reči. Ker ste bili gotovo polnoletni, ko ste pri notarju podpisovali, najbrž zapisnik o zapuščinski razpravi, ki ga vam je moral notar pred podpisom prebrati, ali ga je vsaj glasno narekoval, vam bo malo pomagalo, če sedaj trdite, da ne veste, kaj ste podpisali, ali da ste se podpisali na prazen papir.

Neurejena zapuščina. M. M. B. — Ko je odšel brat vaše matere v Ameriko, je pred tremi leti priča izjavil, da v primeru smrti prepusti svoje posestvo vaši materi. Od takrat dalje je vaša mati posestvo obdelovala, plačevala davke, brat iz Amerike pa se je zadnjikrat oglasil leta 1924 potem pa nič več. Sedaj je umrla vaša mati in vprašate, če bo vaše to posestvo, ki ste ga ves čas z materjo vred obdelovali. — Posestvo je še vedno last vašega strica, brata pokojne matere. Poizvedite, če še živi. Če ne morete ugotoviti njegove smrti, predlagajte pri sodišču, da se ga proglasi mrtvim. Ko bo proglašen mrtvim, ali če se bo na drug način ugotovila njegova smrt, boste predlagali pri domačem sodišču, da se izvede zapuščinska razprava za pokojnim stricem. Če bodo takrat vse tri priče pod prisego potrdile, da je res pokojnik svoji sestri namenil svoje posestvo, bo sodišče priznalo to kot ustno oporoko, po kateri bo pripadlo vse vaši materi, če je ona preživela brata. Če pa je brat njo preživel, ni vaša mati ničesar mogla podedovati. V tem primeru bi nastopilo zakonito dedovanje: vse stričeve sestre odnosno njih potomci so zakoniti dediči po enakih delih.

Obljuba zakona. N. E. K. V. — Če vas je fant skozi 8 let zvišano zapeljeval z obljubami, da vas bo poročil, sedaj se je pa premislil in se ženi drugje, imate pravico od fanta zahtevati odškodnino za škodo, ki jo imate, ker se niste in se verjetno ne boste mogli poročiti. Taka odškodninska tožba zastara v treh letih od onega dne, ko vam je povedal, da vas ne bo poročil.

Izplačilo vknjižene dote. V. F. M. C. — Na dražbi je bilo prodano posestvo na katerem ste imeli vknjiženo doto. Ko bo izdražitelj plačal pri sodišču najvišji ponudek, bo sodišče napravilo razdelilni sklep, kjer bo točno določeno, koliko bo dobil vsak vknjiženi upnik. Proti temu sklepu se lahko prizadetip ritožilo na okrožno sodišče in še naprej na najvišje sodišče v Zagrebu. Šele ko postane razdelilni sklep pravomočen, izda sodišče nalog državnim Hipotekarni banki, da vsakemu izplača, kar mu gre, obenem z na-

teklimi obrestmi do dneva izplačila. Pri izvršilnem sodniku boste lahko zvedeli, kdaj boste predvidoma prejeli svoj denar.

Plačilo za vožnjo lesa. S. H. H. — Pred leti ste se dogovorili s trgovcem, da mu boste zvozili večjo množino lesa na žago. Ko sta obračunavala, vam je trgovec del voznine odrgal, češ da niste vsega lesa zvozili na žago, in da ga manjka precejšnja množina. Sedaj ste zvedeli, da je manjkajoči del lesa odpeljal neki posestnik, ki je trdil, da je bil les posekan na njegovem zemljišču. Vprašate, kaj bi storili, da bi dobili celo voznino plačano. — Sami pišete, da dela lesa niste zvozili, ker ga je odpeljal neki posestnik. Če torej vožnje niste izvršili, ne morete zahtevati, da se vam plača voznina, ki je bila dogovorjena za vse vožnje.

Omejena lastnina. A. B. L. — Poročili ste vdovo s 3 hčerami, ki je prevzela posestvo pokojnega moža s tem, da ga mora po svoji smrti izročiti eni izmed hčera, ostalim dvema pa določiti deleže. Ker imate v tem zakonu lastne otroke, vprašate, če in kako jih lahko preskrbi mati. — V sporazumu s hčerkami iz prvega zakona vam lahko žena izgovori užitek na tem posestvu, prav tako tudi deleže iz tega posestva za vaše otroke. Če pa hčerke na to ne pristanejo, ima pač mati možnost, da iz virov posestva preskrbi vam kaj za starost, kakor tudi svojim otrokom iz drugega zakona. Seveda pa ne sme posestva obremeniti niti kaj zemlje odprodati. Zenino je le to, kar prigošpodari, vse drugo pa spada k premoženju, ki ga mora izročiti po smrti otrokom iz prvega zakona.

Nesreča godznega delavca. J. T. R. — Ker vas je nesreča zadela pri delu v gozdu, ko ste bili zavarovani kot član Okrožnega urada, vam gredo dajatve za posledice tega obolenja do končne ozdravitve, najdalje pa za 26 tednov. Pravčasno se tedaj pritožite. Če sami ne znate napraviti pritožbe, obrnite se na Delavsko zbornico v Ljubljani, ki je dolžna zastopati koristi delavcev in vam bodo brez stroškov napravili pravilno pritožbo.

Invalid. J. T. S. V. — Kot 80 odstotni vojni invalid boste po sedanjih invalidski uredbi prejeli na leto 5760 din invalidnine. Če ne bi plačevali več kot 200 din osnovnega letnega davka, bi imeli še pravico kot siromašen invalid do draginjske doklade za sebe in vsakega družinskega člana (za ženo in otroke do 16 leta) v znesku 360 din na leto. Prijavo za priznanje invalidnine naj vam napišejo na občini, ki je po invalidski uredbi dolžna to storiti.

Oporoka, napravljena doma. T. D. K. — Če ste lastnorочно napisali, kdo naj bo vaš dedič in kako naj se vaše premoženje razdeli po smrti in če ste to tudi podpisali, je to veljavna oporoka. Oporoko lahko izročite taki osebi v hrambo, kjer se zanesete, da jo bo po vaši smrti izročila sodišču. Če pa daste oporoko hraniti sodšču, boste morali plačati predpisano takso 100 din.